

Bilgiye Dayalı Ekonomi...

Aykut Göker

'Bilgiye dayalı ekonomi (*knowledge-based economy*)' kavramı Türkiye'de de sıkça kullanılır oldu. Oysa, şimdilerde, '**bilginin yönlendirdiği ekonomi** (*knowledge-driven economy*)' demenin daha doğru olacağı ileri sürülüyor. Bunun gerekçesi de şöyle açıklanıyor: "*Bütün ekonomiler bilgiye dayalıdır. Günümüzdeki fark, bilginin, ekonominin dinamiklerine yaptığı katkıdadır. Bilginin bu yönlendiriciliği, yalnızca parlak birkaç sanayi dalıyla sınırlı değildir; yüksek ya da düşük teknoloji olsun, bütün sanayiler için geçerlidir.*"^(*) Gerekçenin **sanayi-bilgi** ilişkisine dayandırıldığı dikkatinizden kaçmamıştır. Bunda şaşılacak yan yok; çünkü, bu tür kavramların üretildiği **üretim ekonomilerinin** temelini sanayi oluşturuyor.

Anlatılmak istenen ekonomide 'bilgi'ye yüklenen ana işlev nedir; bu 'bilgi' ne tür bilgidir? Sözü, yukarıdaki çözümlemeyi yapanlara bırakalım:

*"Ekonomik etkileri olan **inovasyonların** [yeniliklerin] çoğu, mevcut bilginin, yeni ürün ve üretim yöntemleri biçimindeki yeni bileşim(terkip)leridir. Bilginin bu dönüşüm sürecinin iyi işleyebilmesi için, süreçte yer alan unsurlar bilgiye çabuk, kolay ve ucuz ulaşabilmelidirler. Bu açıdan, bilginin yayılım (difüzyon) ve dağılımı son derece önemlidir. Bilginin etkin olarak yayınımdaysa, **yeni unsurlarca özümsemesi** merkezi role sahiptir ve yayılımın kendisi kadar önemlidir. Özümseme sürecinde **örtük** (zımnî; "tacit") **bilgi** belirleyici rol oynar. Kodlanmış bilgiyi belli biçimlerde kaydedilmiş olarak (sayısal, ya da bilimsel makale ve patent başvurularında olduğu gibi, yazılı biçimde) bulmak mümkünken, örtük bilgi, insanların beyinlerinde ya da organizasyonların iş süreçlerinde saklıdır. Bilginin dağılımında insanların dolaşımına verilen önem, örtük bilginin bu nitelik ve öneminden kaynaklanır; başarılı ve başarısız inovasyon sistemleri arasındaki farkı da bu tür bilgiye erişim imkânları belirler."*

Burada konuya, pat diye, '**inovasyon**'la girilmiş olması yadırganmamalı. Üretim ekonomilerinde, sanayi etkinliği nasıl, solunan hava gibi, varolmanın olmazsa olmaz koşuluysa, inovasyon etkinliği de öyledir. Dahası, sanayi toplumları enformasyon toplumuna evrilirken de geleceklerini **inovasyon** ve ona kaynaklık eden bilim ve teknolojiye bağlılıklarına bağlamışlardır. Onun içindir ki 'bilginin artan rolü' inovasyon süreci açısından ortaya konmaktadır.

Üretim ekonomilerinin tarihsel açıdan geldikleri aşamayı anlatabilmek için ürettikleri kavramlardan olan 'bilgiye dayalı ekonomi'yi, bizim şu anda, ilk ifade biçimiyle kullanıyor olmamız çok da önemli değil. Yakında 'bilginin yönlendirdiği ekonomi' de diyebiliriz. Ama, biz, kendi ekonomimizde bilgiyi hangi amaçla kullanacağız, nereden bulacağız, nasıl üreteceğiz; biraz da bunu konuşmamız gerekmez mi?

Örneğin, DİE'nin "*İmalât Sanayii Teknolojik Yenilik Anketi*"ne göre, 1995-1997 yıllarında, çalışan sayısı 10 ve üzerinde olan, tüm imalât sanayii işyerlerinin ancak %24,6'sı teknolojik

^(*) European Commission, **Innovation Policy In A Knowledge-Based Economy**, A MERIT Study Commissioned By The European Commission, June 2000.

yenilik faaliyetlerinde bulunmaktadır. Yeniliđi üretmek için yapılan harcamalarda, işyerinde yürütölen AR&GE faaliyetlerinin payı ise sadece %4,6'dır.

Yenilik yapma oranı en düşük son altı sektör olan, kağıt ve kağıt ürünleri, tekstil, gıda, tütün ürünleri, ağaç ve mantar ürünleri ve giyim eşyası imalâtı sektörlerindeki işyerleri, toplam imalât sanayii işyerlerinin %51'ini oluşturmakla beraber, bu sektörlerdeki (Türkiye'nin ihracatının büyük oranda tekstil ve giyim eşyasına dayandığını unutmayalım) yenilik yapma oranı, %24,6 olan imalât sanayii ortalamasının da altındadır. Fotoğrafın Türk Sanayii açısından çok parlak olmadığı söylenebilir.

Bu durumda bizim, her şeyden önce sanayimizin inovasyon yeteneğini artırmamız gerekmez mi? Peki, bunun için gerekli bilgiye nasıl ulaşacağız? Öğrenmenin -bilgiye erişmenin- en sağlam yolu yaparak, araştırarak öğrenmektir deyip, sanayi yatırımları ve üretimimizi, dünya ticaretinde belli bir yüzde ile ifade edilen ciddi bir paya sahip olacak ölçüde artırmaya çalışarak, eğitim ve öğretim sistemimizi mükemmelleştirip AR&GE faaliyetlerimizin hacim ve düzeyini yükselterek mi? Yoksa, bizde olmayan bilgiye erişebilmek için, çoğu kez yaptığımız gibi, şirketlerimizin stratejik açıdan denetimine imkân verecek bir pay oranını teknolojiyi bilen yabancı ortaklara devrederek mi? Tabii, bu da "bilgiye-dayalı ekonomi"yi tesis etmenin bir yoludur; ama bu tür bir ekonomi, gerçekten bizim ekonomimiz mi olur, o biraz kuşku!

CBT, 30 Eylül 2000.